

Науковий збірник У. В. У.

Ювілейне видання, т. 5, Накладом УВУ, Мюнхен 1948, 8-ка, XXVIII + 255 + (1) стор.

Український Вільний Університет, оснований у 1921 р. в Празі українськими вченими, що опинилися на скитальщині після упадку незалежної української держави, мусів весною 1945 р. перенестися з Чехословаччини до Баварії, де в її столиці Мюнхені відновив свою діяльність з кінцем 1945. Про це інформує вступна стаття в цьому Збірнику проф. І. Мірчука, що в 1947/48 рр. був його ректором на українській, англійській і німецькій мовах. Після того слідує стаття професорів і доцентів УВУ в позабученому порядку їх авторів. Хочемо зацікавити читачів з їх змістом, тримаючись речевого порядку.

Загальне значення для українознавчих дослідів мають статті пок. І. Раковського і Вадима Щербаківського. Перший подає стан антропологічних дослідів над українським народом (с.155-166) та визначення на їх основі українського антропологічного типу, що становить мішанину щонайменше 6-ох расових типів: ядренського, альпійського, середземноморського, східно-європейського (темного), сарматського (східноєвропейського ясного) і нордійського; два перші типи мають перевагу, інші виступають помітно слабо. Стаття Щербаківського про звичай звертати праворуч або ліворуч (с.213-8) виказує протилежну до московської євразійської українську психіку, що в старовину творилася під впливом культур близького південного Сходу, а тепер в'яється з південно-західними країнами Європи.

До початків княжої доби на Україні відноситься огляд Ярослава Пастернака (с.138-48) його археологічних розкопок на Плісневському городищі в Підгірцях к. Олеська в Золочівщині, де існував княжий город Пліснеськ. На основі знахідок автор здогадується, що оснували цей город наприкінці IX або в першій половині X ст. варяги, які з прибалтійської (західної), Слов'янщини (шляхом Висли-Бугу) привели з собою ремісників. На це вводить автор новішу німецьку літературу, забуваючи, що були це часи припливу варягів до Києва, „шляхом з Варяг у Греки" тобто з Балтійського моря понад Великий Нрвгород до Дніпра, яким діставалися до Києва, звідки їх князі вислали на підбій дооклицьких славянських племен; Пліснеськ був у водній області Дніпра (через Прип'ять-Стір). Західно-славянська гончарська посуда могла дістатися шляхом торгівлі. До німецьких і польських дослідників, що стараються вказати зв'язок Західної України з областю Висли в праісторії слід ставитися критично, бо це часи, з яких ляконічні вістки маємо про цей простір в історичних джерелах, що однак мовчать про шлях варягів Одрою чи Вислою. Знайдені в могилах згодані варяги могли бути друзинниками київських князів, але цілком це не є доказом, що аж мусів „прихити до Галичини варязький основник пліснеського городища, коли інші городища на Україні того часу оснували тубільці.

Віктор Петров розглядає методологічну проблему обрядового фольклору „народно-календарного циклу" (с. 149-54); він критично ставиться до солярної концепції в фольклористиці, якої серед інших трималися Михайло Грушевський і Микола Сумцов, проти якої виступили О. Потебня й Ол. Весоловський, за думкою яких „у фольклорі треба насамперед вивчати зв'язок уявлень, а не образів, бо саме зв'язок уявлень породжує зв'язок образів", але вони не залишили послідовних речників своєї концепції. Вихідне положення при аналізі обрядового фольклору додає автор у тому, що „натуралістичні уявлення первісного були натуралістично-генетичними уявленнями".

Григорій Ващенко, педагог,

представляє традиційний український ідеал людини (ст. 18-25) за „Поученням" Володимира Мономаха й іншими пам'ятками з княжої доби. Ярослав Падох виказує ідеї гуманності й демократизму в карному праві княжої України (ст. 111-128) головню за „Руською Правдою". Матвій Стахів розглядає зміну назви держави як вислід її розвитку (ст.185-9) України. Замикає княжу добу головню за пам'ятками княжої розвідки автора цих рядків про останніх Романовичів (с.1-12), якими були не внуки Льва Даниловича, що згинувли в боротьбі з татарами 1323 р., тільки нащадки Мстислава та Романа Даниловичів. За нащадка Мстислава Даниловича слід уважати останнього холмського князя Юрія Даниловича, віпомого з його завізання 1376, якому дехто з істориків (в останнє Мирон Кордуба) відмовляв автентичності, а якого згадують сучасні польські джерела: акт розмежування між Холмщиною та Люблинщиною, хроніка Янка з Чарнкова й договір між польським та литовським володарями з 1366 р.; Холмщину щойно в 1377 окупували польсько-угорські війська, 28 років пізніше від польської окупації Галичини в 1349 р. За дослідями Н. де Бавмгартена вважає автор нащадками Романа Даниловича колишніх волінських князів Острозьких (що вимерли в 1620 р.) та Заславських (вимерли в 1673 р.). Існування в першій половині XIV ст. в родоводі Острозьких Дмитра наводить здогад, чи не слід його утотожнювати з галицько-волінським регентом у 1340-49 рр. Дмитром Детьком, якого прізвище мало б походити від його посвоячення з галицько-волінським князем Болеславом-Юрієм II Тройденівичем. Для розв'язки цієї проблеми потрібні дальші архівні розшуки на Україні і в суміжних її країнах. В статті трапляється друкарська помилка: ст. 8 рядок 19 згорні надруковано: „Данила Ростиславича" має бути: „Мстислава".

В розвідці „Український Гетьманат ХУІІ ст. як форма державного ладу" (ст.95-100) старається Лев Окіншевич вказати монархічний тип гетьманської влади, під час коли мимомозмагань поодиноких гетьманів до скріплення своєї влади шляхом установаження діичности, все таки українська гетьманщина ХУІІ ст. була республікою з доживотними гетьманами, як польська річпосполита з доживотними королями. Борис Крупницький наводить спогади Туре Габріель Вельке (ст. 48-50) про союз гетьмана Мазепи з шведським королем Карлом XII.

Проблема виборних і підпомічних козаків продовж існування Гетьманщини й після її занесення в другій половині ХУІІІ ст. за архівними матеріалами розглядає Василь Гришко (ст.26-41).

Олександр Оглоблин дошукується українських джерел для французького „Літопису Малої Росії" Жана-Бенуата Шерера з 1788 р., (с. 87-94) і думає, що він був інспірованою українськими новгородськими патріотами, з поміж яких походив і згаданий ним автор „Історії Русів" Опанас Лобисевич.

Проблемою зв'язків творчості видатних українських композиторів ХУІІІ-ХІХ ст. з українським фольклором та західно-європейською сучасною музикою займається Андрій Ольківський (До питань творчої проблематики української музики, с. 101-6).

До історії української мови належать огляди Пантелеймона Ковалева про „Датівус абсолютус" в пам'ятках старої й нової української літератури (с. 42-7) та Василя Лева про лексичні нововвори т. зв. „Крехівської Палеї" (с. 71-6) з ХУ ст., якої текст надрукував у 1899 році Іван Франко. Ярослав Рудницький виводить походження слова „ягелка"

(с. 161-7) від праслов'янського кореня „аг", опсорулюючи висновання інших мовознавців (В. Щурата, М. Тершаковця, О. Макарушка, А. Кримсько-го й В. Сімовича), що виводили назву „дівочих великодніх забав" то від „глаголу" то від „гаю". Галицькі впливи на українську літературну мову в ділянці наголосу обговорює Юрій Шерех (с. 208-12). Кость Кисілевський подає питоменості говірки в околиці Станиславова й Товмача в Галичині (с. 51-8).

Матеріал для дальшого доповнення й майбутнього дослідження полоністів подає Роман Смал-Стоцький у записаних ним зразках говірки польських партизанів (с. 168-73). Квалітативними відмітками в творах римського письменника Публія Корнелія Тацита займається Василь Стецюк (с. 180-201).

Причинками до історії новітньої української науки є статті Зенона Кузеля про організацію науково-інформаційної праці за кордоном (с. 59-65), доповідь виголошена на другому науковому зїзді в Празі 1931 року, та пок. Євгена

Храливого про Сергія Бородавського і його навчання кооперації в Українському Вільному Університеті (с. 202-7).

Міжнародні проблеми права розглядають Юрій Панейко (Етичні моменти в державному житті, с.129-37), Василь Орелєцький (Повсюдність проблематики міжнародного права, с. 107-10) та Юрій Старосольський (До проблеми міжнародного карного права, с. 174-84). Розвив і поновлення світових господарських зв'язків (с. 13-7) з підкресленням впливу політики та ривалізації в політиці між ЗДА та ССРСР обговорює Микола Василів.

З ділянки психології розглядає Олександр Кульчицький проблему казки в світогляді дитини (с. 66-70). Гіпнотичні стани мозгу й психічні процеси представляє Михайло Міщенко (с. 77-86).

Короткий огляд українського тексту є поданий в англійській і німецькій мовах, тимто для пропаганди української науки слід подбати, щоб цей Науковий Збірник УВУ знайшовся в наукових бібліотеках ЗДА і Канади.

Микола Андрусак

За науку дорого платиться

(Докінчення зі сторони 2-ої)

переступило ще кордонів Нісци-Одри та Дарданельських проливів. Поняття великої Росії, як політичного й господарського контрагента — тільки з іншим режимом — усе ще є панівною офіційною тезою американської закордонної політики, тезою, що її ревізія вже коштує і ще коштуватиме американських податників нові грубі біліони доларів та різні „шоки" від прерізних майбутніх „несподіванок". Точнісько таксамо, як провал тези про „незрілість" Китаю і безвольність жовтої раси, поділеною на стількі-то народів, племен і віровизнань, що взаємно винищуються. Кореанська ціна це тільки одна з заплат за науку; що таке знання історії народів світу, що таке роль психологічного чинника у міжнародних діях, що таке політична, економічна і військова розвідка, що таке координація внутрішньої і закордонної політики...

В Європі ці запити є вже банальними тріумфами, бо їх знає кожний рядовий політик і кожний студент державно-політичних факультетів. Тому європейці, які з подивом дивляться на розмах американської цивілізації, на велетенський американський промисл і всю організацію життя на просторі держави величиною акуратно європейського континенту, — ремствують на американців за їхню наївність у підході до міжнародної проблематики, спеціально ж проблематики Сходу Європи, за їхню поверховність, за демократичну отаєртість у справах військових та господарських тайн, за повільність у таких питаннях, як напр. мобілізація, що проводиться в Європі блискавично, а не з публично оголошуваними планами на місяці роки — і т. д., і т. п. Але ж у всій цій критиці американського способу думання і діяння нема зрозуміння одної правди: Злучені Держави це ж страшенне молода держава, бо американці — це наймолодша вели кодержавницька нація, і що вони тому не могли здобути вже досі те все знання всебічного життя великої державної потуги (отже й у закордонній ділянці), що його можна здобути тільки довгим, довгим практичним досвідом. Оця молодість американської диплома-

не пізнаваймо її поверховно та не судім по її помилках. Ми порівняймо їх із трагічними помилками старих народів і держав та з нашою власною українською розхристаністю і тоді будемо вибачливі: Америка може дозволити собі платити високу ціну за науку. Сумно тільки, що покищо до тієї ціни є включена також доля цілих інших народів, включно з українським.

Большевицькі суди

(Докінчення зі стор. 2-ої).

Деякі слідчі запрошують в'язня на обід. На столі стоять усіякі страви, від яких у голодній людини аж голова крутиться. Коли в'язень ковтає перший кусок, то тарілку і їжу від нього забирають і пропонують підписати заяву про вину, бо, мовляв, „обід не втече"...

При слідстві приводять „свідків", яких в'язень ніколи в житті не бачив. Ці „свідки" заявляють, що належали з обвинувачем до організації, яка мала ціль повалити „народно владу" в советській Німеччині.

Коли хто піднише признання, то вже його пошлють туди, „де козам роги правлять". Засилають на каторжні роботи в Сибір, бо Москві потрібні люди для індустрії.

Не все вживають засобів грубого примусу биттям або загрозами. Є способи на перший погляд майже „невинні". В'язня садовлять на невисокий стілець, при чім він мусить тримати свої ноги рівно, не згинаючи. По кількогодіннім сидінні ноги в'язня напухають, і він не може навіть ходити. В такому стані воля людини втрачає відпорність, вона, щоб позбутися дальших мук, готова визнати кожне обвинувачення.

Звичайно, на публичних процесах може статися, що в'язень відкличе свої вимушені „признання". Але й на це московські кати знайшли спосіб: вони роблять для в'язня „пробний процес". Коли він ствердить свої признання на такому процесі раз, то, з обережності, що саму пробу ще повгорять. Коли ж в'язень заперечить те, що заявляв на слідстві, то пробний процес пов-